

Dei fire årstider

Under lokket på vårens fiolenkasse
ligger det ein klirrende stafj

Sommæren står på elvbreidda og dirigerer
trur vissst at vatnet vil renne oppover

Hausten blir febrilsk i notestofet
Kvar vart det av den store symfonien?

Beirre vinteren har rolege hender
dei roter ved tangentane og ventar

Composed by

M. Handel

Reans Design AS - Ditt tryk og innbinder "Din stemme" av Asa Marie Nesse fra "Tusintid", Utdrag fra "Sov vintre" av Tonje Tårstøl og fra samlingen For herlige og ugle, 1989

I det svarte hotellet sover ett barn
och utanför; vinternatten
och de storögda tänningarna rullar.

Is hänger ned från takets kant.
Stappar; den upp och nervända gotiken.
Abstrakt boshap, juver av glas.

Ökväll snödis, månken, Månkensmaneten själv
ävar framför oss. Våra leonden
våg hemåt. Förhärad allé.

Din stomme hvísker natten frem,
dräberne i mine hår,
alt for tidlig sne eller stjerner,
der grasser på en mark langt borte.

Den femte årstid

VINTERFESTSPILL I BERGSTADEN

FESTSPILLNOTEN 2007

CHARMINA

Charmina består av Aja Humm, 1. fiolin; Kjersti Rydsaa, cello; Maria Syre Mjøhus, bratsj og Kathrin Kolbanowicz, 2. fiolin. De tar tango, pop og jazz like seriøst som Mozart og Sinding og er førstepilene til en rekke ledende norske artister og managements. For tiden fokuserer Charmina på kvartetter av norske komponister som ufortjent har blitt glemt, deriblant Chr. Sinding og Anna Lindeman. Under årets Vinterfestspill i Bergstaden er Mari Giske vikar for Maria Syre Mjøhus. Se også www.charmina.no

AJA HUMM

fiolin

Aja Humm ble 17 år gammel tatt inn ved Trøndelag Musikkonservatorium (NTNU) for å studere med prof. Bjarne Fiskum og for å spille og turnere med Trondheimsolistene. Etter et par spennende år fulgte 5 års studier med Stephan Barratt-Due og et studieopphold ved Indiana University. Aja tok Master of Music etter 2 år hos prof. Peter Brunt på Conservatorium van Amsterdam. Aja er i dag en etablert fiolinist og aktiv kammermusiker. Hun er mye brukt som konsertmester og leder, foruten oppdrag i Oslo Filharmonien og KORK.

fiolin

KATHRIN KOLBANOWICZ

Den polske fiolinisten Kathrin Kolbanowicz, født i Lübeck, Tyskland, begynte å ta musikktiler fem år gammel. Etter flere år med privatundervisning hos professor A. Bron, samt en rekke priser i nasjonale musikkonkurranser, fortsatte hun studiene med professor Maria Egelhof ved musikkhøgskolen i Lübeck i 1997. I 2004 tok hun **fast** på mastergraden med Peter Herresthal ved Norges musikkhøgskole. Engasjementer som solist og kammermusiker har bragt Kathrin til en rekke europeiske land og til USA. Siden 2005 har hun vært ansatt på 1. fiolin i Oslo-Filharmonien.

MARI GISKE

bratsj

Trondheimsjenta Mari Giske begynte sin musikalske karriere som fiolinist. Etter endt studium ved Norges musikkhøgskole byttet hun til bratsj. Senere tok hun diplomeksamen ved konservatoriet i Haag og flyttet deretter til London hvor hun jobbet frilans i åtte år, for det meste som barokkbratsjist med noen av Europas ledende navn. Etter at Mari fant veien tilbake til Norge, har hun gjort sitt beste for, bokstavelig talt å spille på så mange strenger som mulig, som kammermusiker, gruppeleder eller tutti-musiker, i England og Norge; hun får dermed være med på alt som er gøy fra Bach til Hot Club de Norvège.

Espen Folmo

Stillhetsformer

Den dype C-en som ligger før soloppgangen i Strauss' *Also Sprach Zarathustra*, er som et avtrykk av stillheten før universet ble skapt. Ifølge moderne fysikk kommer universet ut av noe som kalles nullpunktenergien. Denne energien kan best beskrives som absolutt stillhet, og befinner seg overalt. En annen måte å forklare dette på er at vi er *Big Bang* her og nå, og alltid har vært det. I indisk filosofi har vi den samme innsikten i form av gudene Brahma (skaperen) og Shiva (ødeleggeren): Shiva kutter bort alt det gamle hele tiden, slik at universet er en evig fersk skapelse *her og nå*.

Også andresatsen fra Ravels klaverkonsert i G-dur er mer beslektet med stillhet enn med lyd. Det samme gjelder adagiosatsen fra Beethovens strykekvartett op. 132 og adagiettoen fra Mahlers 5. symfoni. Men også bak den øredøvende C-durakkorden som avslutter Skrjabin's *Le Poème de l'extase*, finner vi den samme transcendent stillheten – slik også Obstfelders søvnjengeraktige poesi beskriver den usigelige stillheten, selv bak det høyeste skrik.

Silence is really an extreme form of the highest order. So silence is not something you contrive, that you try to practice or to become aware of. The moment you are aware that you are silent, it is not silence. Silence is the highest mathematical order, and in that silence the other parts of the brain that have not been occupied, that have not been active become totally active. (Jiddu Krishnamurti. This Light in Oneself, Shambala, Boston & London, 1999, side 69.)

En annen form for stillhet ser vi i det at enhver form søker ut over seg selv: kunstformene søker mot hverandre. Pianisten Glenn Gould likte best "anti-klavermusikk", altså den musikk som søker ut over klaveret. Thomas Mann beskriver dette poenget godt i Kretschmars tredje forelesning i *Dr. Faustus*: "Det er klaveret – et instrument som absolutt ikke er noe instrument i samme forstand som de andre, fordi det mangler ethvert preg av spesialisering. Riktignok kan det i likhet med andre instrumenter behandles som et soloinstrument og gjøres til redskap for virtuositet, men dette er et søttilfelle og, dersom man tar det nøye, et misbruk." Ved å hevde at *Don Quijote* er Cervantes' oversettelse av et arabisk mesterverk han har funnet, strekker Cervantes seg, som alle store poeter, i retning av det ene platoniske språk – stillheten alle ord kommer ut av. Cervantes' mening er å påpeke at han har oversatt romanen til spansk fra et tidløst språk i sin egen sjel, og at ethvert verk må oversettes tilbake til de evige platoniske ideer i leserens eget hode. Antoine Berman skriver i artikkelen "Oversettelsen som manifest" at et sant litterært verk alltid utfolder seg mot en slik oversetterhorisont.

Lao Tzu åpner *Tao Te Ching* med å si at det Tao som kan snakkes om, ikke er det virkelige Tao. Ordene hans er altså pekere mot en virkelighet som er bortenfor det ord kan (be-)gripe. Wittgenstein avslutter sin *Tractatus Logico-Philosophicus* med at "om det man ikke kan tale, må man tie".

I *Glassperlespillet* ser vi at Hermann Hesse beveger seg rundt en kjerne han aldri uttaler; han forteller aldri nøyaktig hva glassperlespillet er, og oppnår derved den største mulige virkning – det japanere kaller *yugen*: en mystisk aura rundt glassperlespillet. Tolkien beskriver aldri Sauron, og nettopp ved at han bare skisserer noe ubeskrivelig, blir bildet av Sauron så kraftfullt. Zenmestre har i århundrer forsøkt å male med færrest mulig streker. Regissøren Night Shyamalan er en mester i å skape stemninger ved å antyde. "På sjakkbrettet er det den utførte trusselen som påvirker spillet sterkest," skriver Aron Nimzowitsch. Nietzsche mente at vi handler mest effektivt dersom vi er oss vår handling ubevisst. Når man måler hjerneaktiviteten til sjakk mestre, finner man at hjerneaktiviteten er lavere jo bedre sjakkspilleren er. Dette viser oss igjen at ikke-tanke er den høyeste form for tanke. Det er en evolvert stillhet, en stillhet som ringes inn. Dersom sort mørke er fravær av lys, så er den høyeste form for lys atter sort mørke: Polene ser like ut. Uvitenhet er første trinn, kunnskap er det andre trinn, men for å bli mester må vi avlære oss denne kunnskapen igjen i tredje trinn. Det er ingen vei utenom bevisstgjøringen: dyret er ubevisst i paradiset. Mennesket forsøker å bli bevisst i paradiset. I sin liknelse om den fortapte sønnen som vender hjem, beskriver Jesus denne tredelte prosessen; først har man ubevisst perfektion, så vender man seg bort fra den og erkjenner seg selv, og til sist har man bevisst perfektion. For å kunne vende oss om for å se oss selv, for å la naturen se natur bevisst, skapte vi en avstand mellom oss selv og det som blir sett. Denne avstanden er det vi

forteller oss selv at vi er: noe adskilt. Når vi stilner og synker innover i oss selv forsvinner denne avstanden: vi blir det vi ser. Leonardo da Vinci skriver: "Skissens letthet vil ofte besegle den sanne strek bedre enn det ferdige verket." Tankene som overgår oss – som vi streber etter, men ikke klarer gripe – viser seg i spørsmålene vi våger å la være ubesvarte. Da våger vi å være underveis. Dersom vi lever spørsmålene vil universet selv orkestrere svaret. Det usagte er det som taler klarest til oss: Guds bildet mister kraft jo klarere og mer materialisert det blir. På slutten av det anonyme middelalderskriftet *The Cloud of Unknowing* er det en lang liste over alt Gud ikke er. Buddha peker på virkeligheten ved å si hva den ikke er. Botticellis illustrasjon av jomfru Maria er en blank side.

Bachs musikk er et avtrykk av den absolutte virkeligheten. Derfor finner ulike spesialister ut at Bach er den ubestridte mester uansett hvilket garn de fisker i musikkens hans med: Den er totalt abstrakt og kan derved overføres til ethvert område. Matematikere mener han er den største matematikeren som har levd og teologer mener han er den femte evangelist. Bach selv foraktet dem som trengte et instrument for å komponere: den høyeste form for komposisjon skjedde for ham totalt abstrakt. For Bach var musikk en abstrakt avstøpning av Guds stillhet. Dersom man tenker seg Bach som en utøver som blaspiller fra Guds musikkbok når han komponerer, kan man si at Bach alltid skriver det samme stykket, han spiller så å si Guds musikk om og om igjen, og den kommer ut materialisert som årstidene spunnet rundt den ubevegelige bevegelse. Et av de ultimate eksemplene på stillhet finner vi i den siste fugen i *Die Kunst der Fuge*, hvor han lar de tre stemmene blande seg med en fjerde, uhørlig stemme: selve *Die Kunst der Fuge*-temaet. Når Bachs musikalske signatur (tonene B-A-C-H) lyder i verkets siste takter, er det som om Bachs signatur er Gud og Guds signatur Bach. Stillheten i musikken ber oss om å bli stille, om å synke inn i oss selv og "være musikken mens musikken er", som T.S. Eliot skriver. På samme måte som når vi sover i sort drømmeløs søvn, vender vi da tilbake til universets nullpunktenergi, og rekreeres.

*How will you know the pitch of that great bell
Too large for you to stir? Let but a flute
Play 'neath the fine-mixed metal listen close
Till the right note flows forth, a silvery rill.
Then shall the huge bell tremble – then the mass
With myriad waves concurrent shall respond
In low soft unison.*

– George Eliot (Middlemarch)

*Ancient pond
a frog jumps in
a moment after – silence*

– Basho

En stillhet vidgades

*En stillhet vidgades mjuk som soliga vinterskogar.
Hur blev min vilja viss och min väg mig underdånig?
Jag bar i min hand en ellsad skål av klingande glas*

*Då blev min fot så varsam och kommer inte att snava.
Då blev min hand så aktsam och kommer inte att darra
Då blev jag överflödad och buren av styrkan ur sköra
ting.*

– Karin Boye

Foto: Arne Myrnes

fiolin

KOLBJØRN HOLTHE

Kolbjørn Holthe er en av de fremste norske fiolinistene i dag og er ettertraktet både som solist, kammermusiker og lærer. Han ble tilsatt som førsteamanuensis ved Norges musikkhøgskole i 2001. Holthe studerte selv samme sted i årene 1991 til 1997, avbrutt av to år ved Louisiana State University hos Camilla Wicks. Ved siden av en rekke andre priser og utmerkelser, ble hans debutkonsert i Oslo 1999 belønnet med Musikkens Venners Landsforbunds debutantpris. Holthe var konsertmester ved Den Norske Operas orkester 1997 – 2004 og er nå gruppeleder for andrefiolinene i Chamber Orchestra of Europe, hvor han har vært medlem siden 1997. Han har vært solist med samtlige profesjonelle norske symfoniorkestre samt Det Norske Kammerorkester og har de senere år vært engasjert som solist med bl.a. Symphony Nova Scotia og Kitchener-Waterloo Symphony Orchestra i Canada. I august 2006 tiltrådte Kolbjørn Holthe stillingen som kunstnerisk leder for Tromsø Symfoniorkester.

Foto: Arne Myrnes

MONA JULSRUD

sopran

Mona Julsrud er utdannet ved Norges musikkhøgskole og Royal College of Music i London, og er en av Norges ledende konsertsangere. Hun har et stort repertoar som spenner fra tidlig barokk til samtidsmusikk, og hun er å høre regelmessig på konserter og festivaler i Norge og utenlands. Hun har samarbeidet med dirigenter som Philippe Herreweghe, Marc Minkowski, Andrew Parrot og Fabio Bondi, og hun har turnert i Europa og Japan med Frans Brüggens og hans Orchestra of the 18th Century. Med dette ensemblet har hun spilt inn Mozarts Requiem og Bachs Matteuspasjon. Med sitt eget ensemble Bergen Barokk er hun i gang med å spille inn samtlige kantater fra Telemanns Harmonischer Gottes-Dienst. Mona Julsrud er førsteamanuensis ved Norges musikkhøgskole.